

36. Pazinski memorijal - znanstvenostručni skup

Spomen-dom Pazin, 23.-24. rujna 2010.

Trideset šesti „Pazinski memorijal“ održan 23. i 24. rujna 2010. godine u pazinskom Spomen-domu okupio je više od 20 izlagača, a protekao je u organizaciji Katedre Čakavskog sabora za povijest Istre Pazin. Tema ovogodišnjeg izdanja je *Pazinština šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća*, a prigodnim su ga govorom otvorili Josip Šiklić - predsjednik Izvršnog odbora Katedre, Galiano Labinjan - predsjednik Skupštine Katedre, Renato Kruljčić - gradonačelnik Grada Pazina i pokrovitelj manifestacije te Aleksa Ladavac - predsjednik krovne ustanove Čakavskog sabora iz Zagreba. Osim izlagačkog dijela, ove se godine obilježila 40. godišnjica djelovanja Pazinske katedre Čakavskog sabora.

Radni dio skupa otvorio je Petar Strčić referatom *Doprinos Pazinskog memorijala izučavanju povijesti Istre*. Osvrnuo se na osobne priloge manifestaciji kao organizator i izlagač u proteklih četiri desetljeća, te iznosi kako je svrha *Memorijala* od samih početaka revalorizacija novije povijesti istarskih Hrvata. Na taj je način utemeljena hrvatska historiografija za povijest Istre jer je do tada postojala samo ona talijanska.

Usljedio je izlaganje Josipa Šiklića s naslovom *Četrdeset godina pazinske Katedre čakavskog sabora – povijesna skica*. U njemu iznosi zadaće Katedre u proteklih 40 godina, od kojih kao najbitnije izdvaja prikupljanje materijala za povijest Istre te izdavačku djelatnost. Nabrojane su i cjeline obrađene na dosadašnjim izdanjima skupa, Istra pred Drugi svjetski rat, Istra u NOP-u, Pazinska knežija, Istra pod Francuskom upravom, koje su izlagali istaknuti znanstvenici, crkvene osobe i javni djelatnici poput I. Graha, H. Sirotkovića, L. Margetića i drugih.

Darko Dukovski je govorio na temu *Političke prilike na Pazinštini 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća*. U prvom dijelu rada daje analizu gospodarskog stanja u Istri s naglaskom na Pazinštinu, te iznosi podatak kako je proces elektrifikacije i opskrbe vodom završio najkasnije u prvoj polovici 70-ih godina. U referatu se dalje govori o provođenju socijalne politike i zaštiti radničkih prava, dok drugi dio rada obrađuje zaključke pazinskog Saveza komunista i njihov obračun s ‘reformnim’ MASPOK idejama s početka 70-ih godina, usmjerene protiv „nepoželjnih“ institucija kao što su pazinski ogranak Matice Hrvatske ili Čakavski sabor.

Jadranka Drempetić je iznijela referat na temu *Stoljetna politička podijeljenost istarskog poluotoka i posljedice te podijeljenosti na kasniji prostorni razvoj Pazinštine*. U njemu daje pregled viševjekovne rascjepkanosti Istre od

vladavine Rimskog carstva do danas. Govori o specifičnostima vezanim za krojenje granica za bizantske i franačke uprave, o Pazinskoj grofoviji i razdoblju Mletačke vlasti, te o Istarskom razvodu kao jednim od temeljnih izvora za stariju istarsku povijest.

Sljedeći rad pod nazivom *Apostolska administratura u Pazinu od uspostave do ukidanja (1947.-1978.) – provizorij dugog trajanja* djelo je Stipana Trogrlića. Na početku referata se daje definicija termina „Administratura“ prema crkvenom zakoniku *Iuris codex apostolici*, nakon čega autor obrađuje probleme crkvene jurisdikcije i slovensko-hrvatske granice u Istri. Ta su pitanja posebno aktualizirana postavljanjem slovenskog svećenika Janeza Jenka za Administratora 1964. godine, koji bijaše neprijeporni autoritet u više slovenskih kapelanija.

Mario Sošić je iznio referat na temu *Mladi u Istri; koncilaska obnova i pokret sveučilištaraca*. U njemu napominje kako su na društveni razvitak i građanske slobode utjecala dva elementa. Jedan je *Drugi Vatikanski koncil* (1962.-1965.), na kojem je došlo do deklerikalizacije Crkve, a drugi *Brijunski plenum* 1966. godine, nakon kojeg pomalo otupljuje „partijska oštrica“ u društvenom i javnom sektoru. Dalje u radu autor navodi kako mladi Pazinštine 60-ih i 70-ih godina više nego prosječno participiraju u crkvenim organizacijama, što je doprinijelo demokratskim i reformnim procesima na ovom području.

Usljedila je pauza nakon koje se održalo predavljanje knjige Nevja Šetića *Staleška društva i časopisi hrvatskog učiteljstva u Istri 1891.-1914.*, o kojoj su govorili profesori Mihovil Dabo i Mario Sošić, te sam autor.

Skup se nastavio izlaganjem Mire Šverka na temu *Gospodarstvo Istre s naglaskom na Pazinštinu od 1963. do 1980. godine*. Autor daje osvrt na obrazovnu razinu stanovništva Istre, te ukazuje na demografske i društvene promjene u navedenom razdoblju. Tadašnji Narodni odbor Kotara Pula obuhvaćao je cijelo područje Istre s Cresom i Lošinjom, a 60-ih su godina u njemu kao najzastupljenije gospodarske grane industrija i poljoprivreda, dok je turizam tek u začetku. U radu se nadalje ističe kako je od 1971. godine s naglim razvitkom turizma krenuo i snažan uspon privrede.

Vinko Cerovac je predstavio referat pod naslovom *Trgovina Pazina i Pazinštine od početka 60-ih do kraja 70-ih*. U njemu govori o gospodarskim prilikama koje su pogodovale razvitku trgovine u ovim krajevima. U Pazinu je od početka 60-ih do kraja 70-ih povećan broj prodajnih prostora s 57 na 87 (maloprodaja dobiva prednost nad veleprodajom), dok se kao krucijalni projekt ističe gradnja robne kuće na prostoru od 1600 m², u tom razdoblju najveća u Istri, za koju autor iznosi podatak o vrlo dobro organiziranom prostoru.

Usljedilo je izlaganje Josipa Orbanića *Istarske željeznice 1960.-1980*. U

uvodu autor daje pregled tema koje će dotaknuti kroz rad te nabraja korisnike željezničkih usluga u teretnom prometu (Tomos Koper, Ugljenokopi Raša,...). Ističe činjenicu kako su 60-ih godina prošlog stoljeća u puno većoj mjeri korištene usluge putničkog prometa u prvom redu zbog malog broja osobnih vozila, a velikog broja učenika, studenata, službenika i posebno pripadnika vojske, dok u drugoj polovici rada obrađuje organizaciju i poslovanje željeznica.

Aldo Milotić je predstavio rad na temu *Poljoprivreda i Poljoprivredno-prehrambeni kombinat u Pazinu do 1980. godine*. U njemu se osvrće na kriznu situaciju u Europi nakon Drugog svjetskog rata koja se itekako preslikala na jugoslavenske i hrvatske prilike. Strategija razvoja je bila usmjerena na pomoć prehrambenoj industriji, pa autor stavlja akcent na važnost pazinskog prehrambenog kombinata za razvitak poljoprivrede u općini Pazin, od njegovog osnutka do 80-ih godina 20. stoljeća.

Posljednje izlaganje prvog dana skupa imao je Lidio Vretenar, a naslov njegovog referata je *Pazinski katastar i katastarska izmjera*. U osnovi rada je teza o katastru kao podlozi za uvođenje zemljišnih knjiga i značaj njegove obnove putem novih izmjera. Nakon službenog dijela, u kasnim popodnevnim satima je u pazinskom Kaštelu održana svečana sjednica Skupštine Katedre u povodu 40. godišnjice njezinog djelovanja. Mješoviti pjevački zbor Roženice iz Pazina izveo je nekoliko skladbi, nakon čega se pristupilo razgledavanju izložbe *Katedra Čakavskog sabora za povijest Istre 1970.-2010. – Pazinski memorijal*.

Skup je nastavljen drugi dan ujutro radom Ede Merlića *Stotinu godina električne energije u Istri*. Autora odlikuje sažetost i preciznost u iznošenju pojedinosti, a u referatu su iznijete činjenice o postupnoj elektrifikaciji istarskog poluotoka u prvoj polovici 20. stoljeća. Prve su instalacije postavljene 1910. godine, dok je nešto sustavnija uporaba električne energije uvedena desetak godina kasnije, ponajviše za potrebe vojske i industrije. Tek u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata dolazi do masovnog uvođenja struje u domaćinstva.

Sljedeći referat s naslovom *Razvoj cestovne infrastrukture na Pazinštini 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća* djelo je Alekse Ladavca. U njemu je obrađeno geografsko područje nekadašnje Općine Pazin, danas središnje Istre, u domeni povijesnog razvoja cestovnog prometa od najranijih vremena. Središnji dio rada bavi se detaljnijim pregledom izgradnje prometnica na tom području u ključnom razdoblju tijekom 60-ih i 70-ih godina, kao i poteškoćama na koje su graditelji nailazili.

Rad na temu *Srednje škole i obrazovanje odraslih u Pazinu 60-ih i 70-ih godina 20. st.* predstavio je Galiano Labinjan. Bavi se srednjoškolskim i drugim specijaliziranim ustanovama za doškolovanje odraslih osoba na području bivše

općine Pazin, kao i njihovom povezanošću s visokoškolskim institucijama iz Rijeke i Zagreba. U referatu su iscrpno navedene sve školske grupe i odjeljenja, kao i brojnost učenika i profesora, što dokazuje visoku razvijenost školstva na ovom području.

Sljedeća tema koju je izložio Stipan Trogrlić (njegovo drugo izlaganje na skupu) bavi se sličnom problematikom, a nosi naslov *Visoka teološka škola u Pazinu – studij teologije u Pazinu*. Autor na početku rada ističe činjenicu kako je ovo jedina visokoobrazovna institucija na području Pazinštine te dalje u radu govori o njezinoj povezanosti s Visokom teološkom školom i Sjemenišnom gimnazijom u Rijeci. Obrađeno je djelovanje ovih ustanova u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata, a ukazano je i na probleme stvarane od vladajuće političke partije.

Uslijedio je rad Elvise Orbanića *Osnivanje i rad državnog arhiva u Pazinu do 1980.*, u kojem je prikazan proces nastajanja Arhiva, ali i nužne teškoće u radu, poput povremenih pokušaja nadležnih organa da se Arhiv spoji s onim u Rijeci, odnosno da se preseli u Pulu. Autor pojašnjava kako je prvobitna nakana osnivača bila utemeljiti instituciju takve vrste u najvećem istarskom gradu, no iz praktičnog razloga što u Puli 1958. godine nije bilo prikladne zgrade za tako nešto, utemeljena je u Pazinu.

Marija Ivetić je autorica referata *Razvoj muzejske djelatnosti u Pazinu u 6. i prvoj polovici 7. desetljeća 20. stoljeća*, u kojem pojašnjava granice djelovanja Narodnog muzeja, koje se prostiru na područje kontinentalne Istre, odnosno prostor nekadašnje Pazinske knežije. Ukazuje na događaje koji su tekli u razdoblju prije otvaranja institucije te na sam proces adaptacije i prilagodbe muzejskog prostora u pazinskoj utvrdi Kaštel.

Mladen Juvenal Milohanić je imao izlaganje na temu *Istarsko književno društvo*, u kojem se osvrće na rad i djelovanje ove kulturne organizacije. Izraslo na temeljima *Društva sv. Mohora za Istru* i *Zbora svećenika sv. Pavla za Istru*, prvobitni naziv ovog udruženja je *Društvo sv. Ćirila i Metoda* koji nosi do 1981. godine, nakon čega se mijenja u *Istarsko književno društvo „Juraj Dobrila“*. U referatu je spomenuta i uloga biskupa Bože Milanovića kao osnivača, prvog predsjednika i blagajnika ovog društva, te djelovanje drugih važnih članova.

Uslijedila je pauza nakon koje se održalo predstavljanje zbornika *Motovun – povijest i sadašnjost*, koji sadrži radove sa znanstvenog skupa o ovom istarskom gradiću iz 2004. godine. Prezentirali su ga profesori Robert Matijašić i Josip Šiklić (urednik), te načelnik općine Motovun Slobodan Vugrinec.

Referat *Djelovanje Matice hrvatske u Pazinu od 1969. do 1971.* djelo je Galiana Labinjana, kojemu je ovo druga prezentacija na skupu. Autor kao svjedok

povijesnih događaja iznosi cijeli niz podataka vezanih uz rad ogranka, ali i ističe poteškoće u skupljanju građe koja je zaplijenjena nakon 1971. godine, kada je *Matici* zabranjen rad. Označio je te tri godine (1969.-1971.) kao najturbulentnije zbog pritiska i opstrukcija od strane službenih političkih vlasti.

Usljedilo je izlaganje Sanje Matijašić na temu *Utemeljenje i rad Narodnog sveučilišta u Pazinu do 1980.*, u kojem autorica daje iscrpan prikaz cijelog niza kulturno-obrazovnih djelatnosti koje je Sveučilište provodilo u svom djelovanju. Osvrće se na okolnosti pod kojima je institucija utemeljena, na razvojne probleme, a istaknula je i važnost njegovog djelovanja u obrazovanju ljudi na Pazinštini.

Sljedeći referat je djelo Ivana Rukavine, koji se predstavio radom *Zdravstvo Pazinštine 60-ih i 70-ih godina 20. st.*. U njemu ukazuje na napredak u pogledu pružanja zdravstvene skrbi na primjeru Doma zdravlja u Pazinu. U kratkim crtama opisuje djelovanje te ustanove kao i njezinu ulogu na putu razvoja Pazinštine tijekom 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća.

Radom *Ma tko je taj Mathias Sandorf* predstavio se Davor Šišović. Autor u referatu 'osuđuje' 130 godina 'neeksploatiranja' veze Pazina i Julesa Vernea, koji je dio radnje svog popularnog romana smjestio baš u taj grad.

Posljednji rad na ovom znanstveno-stručnom skupu održala je Vesna Rusijan na temu *Festival mladih u Pazinu*. Autorica ističe važnost ovog događaja, koja se ogleda u činjenici da je od kraja 50-ih do kraja 80-ih godina 20. stoljeća manifestacija svake godine okupljala nekoliko tisuća srednjoškolaca. Izlaganje je završila projekcijom kratkog dokumentarnog filma Igora Galla snimljenog na Festivalu mladih 1988. godine.

Tim je referatom završen 36. Pazinski memorijal, na kojem je svoje prisustvo otkazao jedino Ivan Zupanc iz Zagreba s radom *Demografska kretanja Pazina i Pazinštine u 6. i 7. desetljeću 20. stoljeća*. Organizatori su najavili i temu za sljedeće izdanje znanstveno-stručnog skupa, čiji je naslov *Pazinština osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog stoljeća*.

Ivan ŽAGAR